

творчості та фольклору через їх інтеграцію із актуальними жанрово-стильовими моделями.

Література:

1. Бойко О. М. Поп-музика. Українська музична енциклопедія. Київ: НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2018. Т. 5. 563 с.
2. Івасюк М. Г. Монолог перед обличчям сина; Вид. 3-тє. – Чернівці : Букрек, 2012. 224 с.
3. Откидач В. Естрадний спів і шоу-бізнес : навч.-метод. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2013. 368 с.
4. Павлова О. Ю. Історія української культури. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 368 с.
5. Сергєєва Н. В. Проблеми збереження традиції народної культури в умовах євроінтеграційних процесів. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. пр. / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, Н.-д. ін-т духов. розв. людини, каф. «ЮНЕСКО» «Духов.-культ. цінності вихов. та освіти». Севєродонецьк, 2013. № 6(59). С. 166–172.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-237-1-14>

TEXTS OF CHANTS FOR THE ALL-NIGHT VIGIL COMPOSED BY YAKIV YATSYNEVYCH

ТЕКСТИ ПІСНЕСПІВІВ ВСЕНОШНОГО БОГОСЛУЖІННЯ У МУЗИЧНОМУ ПРОЧИТАННІ ЯКОВА ЯЦИНЕВИЧА

Chamakhud D. V.

*Postgraduate Student at the Department
of History of Ukrainian Music
and Musical Folkloristics
P. I. Tchaikovsky National Musical
Academy of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Чамахуд Д. В.

*аспірантка кафедри української
музики та музичної фольклористики
Національна музична академія
України імені П. І. Чайковського
м. Київ, Україна*

Хорові акапельні піснеспіви у жанрах духовної музики завжди цікавили композиторів та виконавців різних століть. Українські митці першої третини ХХ століття створили як цілісні цикли Літургії, Всеношної, Панахиди, Вінчання, так окремі піснеспіви цих служб.

З-поміж творів Всеношного бдіння найпопулярнішими стали «Хваліть ім'я Господне» (М. Леонтович, М. Вериківський, П. Козицький, К. Стеценко), «Від юності моєї» (П. Козицький), а також «Богородице Діво» (М. Леонтович, П. Козицький, М. Вериківський).

Текст невеликого, але змістовного звернення до Богородиці зацікавив і Якова Яциневича¹. «Богородице Діво» – досить старовинна молитва. В історії церкви її часто називають ангельським вітанням Божої Матері. Виникнення молитви тісно пов'язане з біблійними подіями – святом Благовіщення Діви Марії, Якій ангел сповістив радісну новину про народження Сина, та із зустріччю двох вагітних жінок (Божої Матері і її сестри Єлисавети). Саме на таких словах-уривках з Біблії будується вербальний текст «Богородице Діво». Авторство тексту молитви приписують святому отцю першої половини V століття Кирилу Олександрійському [1, с. 50]. Під час Всеношного богослужіння, якщо немає великого свята, піснеспів «Богородице Діво» виконується тричі поспіль перед відпустом (тому часто цей твір називають «відпустовим»), віддаючи таким чином особливу шану і похвалу Пресвятій Богородиці.

Ноти «Богородице Діво» Я. Яциневича опубліковано у збірці духовних творів композитора [8, с. 50]. Дослідник і диригент сучасності М. Гобдич віднайшов їх у виданні церковної музики композиторів 20-х рр. XX століття, зрадагуваному музикознавцем М. Юрченком (2004 р.) [3, с. 113]. У збірці зазначено, що джерелом твору є архів упорядника (тобто М. Юрченка). У дипломній роботі дослідниця О. Семирозум згадує про наявність нот «Богородице Діво» у виданні Української Православної Церкви [6, с. 183]. Проте віднайти нотний матеріал не вдалося. Тому наразі точної інформації про період створення та місце першої публікації твору немає.

Композиція «Богородице Діво» Я. Яциневича досить коротка за тривалістю – у виконанні хорової капели хлопчиків та юнаків «Дзвіночок» під керівництвом Р. Толмачова звучить трохи більше хвилини (запис 2004 р.) [7]. Проте музика твору, як і словесний текст, надзвичайно душевна та прониклива, при першому прослуховуванні

---

¹ Яків Михайлович Яциневич (1869–1945) – композитор, диригент, педагог, фольклорист, громадський діяч, священник, автор майже двохсот музичних творів у різних жанрах. Незважаючи на активну діяльність митця та його вагому творчу спадщину, життєтворчість композитора майже не досліджена. Тому доводиться досліджувати та реконструювати відомості про Я. Яциневича переважно з архівних джерел.

виникає відчуття, що навколо – абсолютно інший неземний світ. Створення відповідної атмосфери досягається завдяки професійним умінням композитора як талановитого мелодиста та досвідченого диригента.

Незважаючи на структурну цілісність та лаконічність, у піснеспіві чітко виділяються три побудови. Цьому сприяє введення улюблених Я. Яциневичем досконалих кадансів у мелодичному положенні прими. Перша побудова «Богородице Діво» (тт. 1-5) (ілюстрація 1) розпочинається октавним унісоном усіх голосів, після якого зі стрибком на сексту у сопрано виникає тонічний акорд. Сопрано і альти на початку рухаються паралельними секстами, інші партії майже статичні. Проте вже у другій хвилі розвитку (тт. 3-5) з'являються підголоски та розспівані склади в басах та альтях.

Бо-го-ро-ди-це Ді-во, ра-дуй-ся, Бла-га-да-на-я Ма-рі-є, Го-сподь з То-бо-ю.

Ілюстрація 1. Я. Яциневич. «Богородице Діво, радуйся» (фрагмент)

Зміст середньої побудови «Благословенна Ти» (тт. 5-10) ознайомлює слухача з історією про благословіння Дитятка, якого носить під серцем Діва Марія. Саме тому композитор використовує зміну тональності – однойменний D-dur звучить просвітлено. Проте йдеться про радість не таку, яку розповідаєш усім, а про тиху, яку хочеться тримати у серці якнайдовше. Кількаразове повторення одного акорду на початку другої строфи апелює до церковної псалмодії (як і у піснеспівах «Блаженні всі», «Ісає, радій» з «Вінчання» Я. Яциневича). В міру інтенсивний гармонічний та динамічний розвиток призводить до кульмінаційного моменту твору.

У третій побудові «бо Ти Спаса народила» (тт. 10-14) сопрано витримує тонічний звук і лише наприкінці його «оспіває». На фоні статичного сопрано гармонії інших партій змінні. Розвиток музичного матеріалу допоможе виконавцям застосувати ефект динамічного наростання звучності, після чого настає поступове «розчинення» та заспокоєння фактури. Незважаючи на перевагу силабічного викладу та мінімальну кількість розспівів, у творі Я. Яциневича усі композиторські

нюанси настільки врівноважені та збалансовані, що диригентам колективів легко продумувати динамічні відтінки.

Ноти «Богородице Діво» віднайдено у ще одній більш ранній збірці піснеспівів, упорядкованій музикознавцем В. Завітневичем [2, с. 60]. У зазначеному виданні після «Богородице Діво» вміщено короткий піснеспів Я. Яциневича «Нехай буде благословенне». Саме у такому порядку виконуються твори на Всеношній службі.

В основі «Нехай буде благословенне» – музичний матеріал першої частини «Богородице Діво» (ілюстрація 2). Композитор дотримується традиційної структури канонічного тексту – тричі повторене речення, яке відрізняється лише ритмічним закінченням у кадансі останньої побудови.

Ілюстрація 2. Я. Яциневич. «Нехай буде благословенне»

Оскільки зазначені піснеспіви будуються на однаковому музичному матеріалі, можемо стверджувати, що Я. Яциневич створив два твори як частини Всеношної, друга з яких є продовженням попередньої. На жаль, інші піснеспіви вечірнього богослужіння композитора поки не віднайдено (окрім окремих згадок про них в архівних матеріалах у Каталозі книжок і нот Всеукраїнської православної церковної ради [4, арк. 2]). У 1980–1990-і рр. у виконанні митрополичого хору Києво-Печерської лаври під керівництвом регента Михайла Литвиненка композиції «Богородице Діво» і «Нехай буде благословенне» Я. Яциневича нерідко звучали під час богослужінь. Збережено навіть записи творів на платівці 1987 р. [5, с. 228].

Таким чином, можемо стверджувати, що, представлені у творчості Я. Яциневича піснеспіви Всеношного бдіння, варті уваги виконавців та

слухачів і є достойними зразками української духовної музики першої третини ХХ століття.

Література:

1. Аверкий (Таушев), архиеп. Литургика. URL: https://azbyka.ru/otechnik/Averkij_Taushev/liturgika/ (дата звернення: 20.08.2022).
2. Всеношна. Част. 1: Вечірня / ред.-упоряд. В. Завітневич. Нью-Йорк: Муз. відділ Наук.-богослов. ін-туту УПЦ в США, 1960. 264 с.
3. Духовна музика українських композиторів 20-х років ХХ століття / упоряд. М. Юрченко. Київ: Вид-во ім. О. Теліги, 2004. 224 с.
4. Каталог книжок і нот Всеукраїнської православної церковної ради (1927 р.). ЦДАВО України. Ф. 3984. Оп. 4. Спр. 213. 2 арк.
5. Кондратенко І. Творча діяльність Михайла Семеновича Литвиненка в контексті української православної хорової культури другої половини ХХ – початку ХХІ століть: дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01. Київ, 2017. 271 с.
6. Семирозум О. Музично-історичні джерела до біографії та творчої діяльності Я. М. Яциневича. Каталог рукописних та друкованих матеріалів : дипломна робота. Київ, 2005. 235 с.
7. Яциневич Я. Богородице Діво, радуйся. Виконує хорова капела хлопчиків та юнаків «Дзвіночок» під керівництвом Р. Толмачова (запис 2004 р.). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=t7XY04-Rf8s> (дата звернення: 22.08.2022).
8. Яциневич Я. Духовні твори / ред.-упоряд. М. Гобдич. Київ: Камерний хор «Київ», 2006. 59 с.